

15. Uo. 578.
16. Papp József András: Város a tervezőasztalon I. Korunk 1987. 6. 449.
17. Molnár Jenő: i. m. 578.
18. Buletin Oficial al R.S.R., 1968. feb. 17.
19. Keszi-Harmath Sándor: i.m. 495.
20. Hunya Gábor: i. m. 167.
21. Szarka László: uo.
22. Uo.
23. Szabó András: Csíkszereda. Csíki Székely Múzeum, Csíkszereda, 1998.
24. Lásd bővebben Demeter Csanád: „A vasöntők városa.” Areopolisz, Történelmi és társadalomtudományi tanulmányok VI. Udvarhelyszék Kulturális Egyesület, Székelyudvarhely, 2007. 257–278.
25. Nicolae Ceaușescu beszéde a csíkszeredai nagygyűlésen. Hargita, 1968. aug. 27.
26. AHDJHR, fond 586, Comitetul Județean Harghita al PCR, dosar 3/1969, 76–79 f.
27. Uo. 76 f.
28. Uo. 77 f.
29. Hargita, 1972. augusztus 12.
30. Szirmai Viktória: A településszociológia alapja. Településtudományi Felsőoktatási Füzetek VII. Bp., 1994. 33.
31. A mi utcánk. 3.
32. Uo. 100.
33. Kovács Nemere – Mirk László: Riportúton az Olt mentén. Fialatok az iparban, mezőgazdaságban, az építőtelepeken. Kriterion Könyvkiadó, Buk., 1987. 42.
34. Hargita 1976. okt. 6.
35. Kovács Nemere – Mirk László: i. m.; AHDJHR, fond 601, Comitetul Municipal PCR Miercurea Ciuc, dosar 2/1980, 64 f.
36. Lásd például a Hargita 1978. nov. 6. és 1979. szept. 9. számát.
37. Hargita 1978. nov. 11.
38. Hargita 1979. febr. 13.
39. AHDJHR, fond 601, Comitetul Municipal PCR Miercurea Ciuc, dosar 2/1980, 56 f.
40. Kovács Nemere – Mirk László: i. m. 43.
41. Hargita, 1982. július. 18.
42. AHDJHR, fond 601, Comitetul Municipal PCR Miercurea Ciuc, dosar 11/1973, 30 f.
43. Hargita 1978. nov. 11.
44. Hargita 1983. júl. 17.
45. Az 1982–1984-es gazdasági beruházások adatait lásd részletesen AHDJHR, fond 601, Comitetul Municipal PCR Miercurea Ciuc, dosar 1/1984, 76–100 f.
46. Hargita, 1984. márc. 13.
47. Uo. 43.
48. Hargita 1984. júl. 28.
49. Kovács Nemere – Mirk László: i. m. 43.
50. Hargita 1983. jan. 25.
51. AHDJHR, fond 601, Comitetul Municipal PCR Miercurea Ciuc, dosar 1/1984, 30 f.
52. Germuska Pál: Ipari város, új város, szocialista város. Korall 2003. 5. 257.

KOLOZSVÁR EGYÉNISÉGFORMÁLÓ SZEREPE A SZÉKELYFÖLDI EGYETEMISTÁK KÖRÉBEN

■ Munkám során kvalitatív módszerekkel kutattam a Kolozsváron élő, egyetemi oktatásban részt vevő erdélyi fiatalokat. Elsősorban a Székelyföldről származókkal készítettem mélyinterjúkat, és spon-tán megnyilvánulásaikra alapozva (re-mélve, hogy így az információk relevanciája is biztosított) igyekeztem feltárni életük fontos színtereit, (nemzeti) identi-

tásuk jegyeit és a számukra fontos érté-keket megfogalmazni. E munkán belül vizsgáltam Kolozsvár és a szülőföld ér-téktartományainak viszonyát, pontosab-ban: mindkettő szerepét életfelfogásuk és egyéniségük formálódásában.

Kolozsvár fontos egyetemi központ, mind a román, mind pedig a magyar szellemi élet meghatározó színtere. Kuta-

tásaim során egyértelműen kiderült, hogy a székelyföldi régióból érkező fiatalokban mélyreható nyomot hagy Kolozsvár, esetenként akár meg is változtathatja életüket az őket itt ért számos hatás.¹

A mélyinterjúk készítése során elhangzott vélemények, információk kiértékelése és egyfajta értékrendszerbe való rendezésekor fogalmazódott meg a „Kolozsvár mint fontos állomás” kifejezés. Azért vélem találónak, mert visszaadja mindazt, amit Kolozsvár nyújt e fiatalok számára. A gazdag történelmi múlt, a változatos magyar kulturális élet nemzeti identitás- és önértéktudatukat egyaránt erősíti. E közegeben joggal érzik azt, hogy szellemi látóköriük sokat szélesedhet, hogy számtalan egyéniségformáló élménnyel és szakmai tapasztalattal gazdagodhatnak:

„Itt rengeteg lehetőség van a szabadidő hasznos eltöltésére, gondolok itt arra, hogy tudok válogatni a színház, mozi, opera vagy egyáltalán egy csomó hely közt, ahova le tudok menni esténként. Nem vagyok betokosodva két-három helyre, mert sajnós például, ahonnan én jövők – Udvarhelyen –, ez a jellemző, hogy egész egyszerűen, ha lejár a munka, nincs, amit csinálj. Kolozsvár ilyen szempontból nagyon jó hely. Itt nagyon aktív a magyar kulturális élet, és ez normális is. Hiszen ha a lakosság számát is nézzük, itt háromszor annyi magyar él, mint mondjuk Udvarhelyen. Így igény is sokkal több van a színes kulturális életre, és ezt Kolozsvár mindig is ki tudta elégíteni.”²

Társadalmi, kulturális és etnikai hovatartozásukról alkotott elképzeléseiket illetően is jelentős az a periódus (3–6 év), amelyet Kolozsváron töltenek, figyelembe véve, hogy 18–25 év közti korosztályról van szó, és hogy sokszor itt találkoznak először olyan „egyéniességformáló” helyzetekkel, mint a nemzeti identitásukkal kapcsolatos dilemmák felmerülése, szülővárosuktól és annak habitusaitól való elszakadás, számukra idegen nyelvi-kulturális környezet. A továbbiakban a kolozsvári élet ezen aspektusaira fogok kitérni a Székelyföldről érkező

egyetemisták perspektívájából, arra törekedve, hogy átfogó képet nyújtsak Kolozsvár és a szülőföld viszonyáról ebben a tekintetben.

Mindezek ellenére, másik pólusként – a fiatalok számára nagyon fontos kötelekként – megjelenik a szülőföld, amely hozzájárul azon attitűd kialakításához, hogy minden eddig felsorolt értéke ellenére Kolozsvár egy állomás maradjon számukra. Ahogy az előbbi részletből is kiderül, valamelyest megváltozik a szülővárosukról kialakult kép: felméri annak szerényebb adottságait, mikor a kulturális élet színtereiről vagy a továbbtanulási, szakmai fejlődési lehetőségekről van szó, de hosszú távú jövőképükön – miszerint otthon akarnak élni és tevékenykedni – nem változtat. A szülőföld iránti kötelek szorosabb, az „otthon” adta lehetőségek vonzóbbak a fiatalok számára.

„Hosszú távon otthon akarok élni, Kézdivásárhelyen. Mert otthon ember vagyok. Itt csak egy egyetemista vagyok, de otthon ember vagyok. [...] De talán az van az egész hazamenés mögött, hogy otthon akarok bizonyítani. És az otthoni környezet ismerem, otthon tudom, hogy milyenek az embereknek a szokásai, az elvárásai, és úgy érzem, hogy azoknak kell megfelelni.”³

A beszélgetések során világosan kirajzolódott néhány olyan elem, mely választ ad arra a kérdésre, miért csak egy időszakra (néhány éves periódusra) van igényük a székelyföldi magyar fiataloknak megtapasztalni a kolozsvári életet, a város által nyújtott lehetőségeket; ugyanakkor mi az, ami szülőföldjükre való hazatérésük után is nyomtatékosan jelen marad életükben mint a „kolozsvári élet hagyatéka”.

Elsősorban a magyar nyelv használatáról, műveléséről, továbbadásának lehetőségéről kell említést tenni. A szülőföldre való hazatérés és a jövőbeli otthon kiválasztásának legfontosabb elemeként jelenik meg a mélyinterjúkban a magyar nyelv. A Kolozsváron élő legtöbb székelyföldi fiatal számára ez elenged-

hetetlen a boldoguláshoz és az „otthon” érzésének megteremtéséhez. Ennek ellenére az egyetem kiválasztásakor nem a magyar közösségek tudatos keresése, hanem a szakmai előmenetel élvezetét prioritást ennek a korosztálynak a köreiben. Éppen ezért sok erdélyi magyar fiatal végz/végzett román nyelven egyetemet, többségük azért, mert nem létezik azon a szakterületen magyar oktatás, vagy nem ítélték megfelelőnek annak színvonalát. Mégis, a legtöbb beszámoló alapján, itt is fellelhető a magyar fiatalok kisebb közösségeinek kialakulása, ez is elsősorban a közös anyanyelvnek köszönhető.

„Sajátossága az évfolyamunknak, hogy egy nagyon jó kis magyar csapatot tud magáénak. Mi magyarok jól összeváltunk ott. Az elején sokan nem is tudunk románul, és akkor persze hogy egymás társaságát kerestük. Ez azért is egy zárt társaság, mert lekorlátolja az egész, hogy nem tudunk vagy nem beszélünk románul. Vagyunk úgy tizenegyen, akik így együtt vagyunk. Egy év után már költöztünk is össze egymással, együtt mentünk kirándulni, kocsmázni, mindenhova. Ez egy nagyon jó dolog szerintem. [...] Magyar közösségben van közös téma, amit mi megértünk, és mások, például a románok nem értenének meg. Ilyen témák például a nemzetiségi hovatartozás, hogy a Székelyföldről származunk...”⁴

Mint láthatjuk, még abban az esetben is mondhatni zártnak bizonyul a Székelyföldről származó fiatalok közössége, ha mindennapjaikat Kolozsváron ugyan, de számukra idegen környezetben, más kulturális közegben töltik. Ennek legjelentősebb eleme az anyanyelv, az „otthoni emlékek” és szokások – ezen szokásoknak köszönhető, hogy úgy vélik, a közös háztartásban való élés is gördülékenyebben menne, akárcsak a kommunikáció. A román nyelv használatát a mindennapi folyamatok akadályaként élik meg.

Még mindig a nyelv kérdésénél maradván elérkeztünk a második fontos elemhez, mellyel a Kolozsvár–szülőföld

viszony alakulása magyarázható a kincses városban tanuló magyar egyetemisták esetében. A kommunikációs nehézségek, azok a román nyelvvel kapcsolatos frusztrációk, melyek sok fiatalban kialakultak, már az iskola és főleg a Kolozsváron eltöltött egyetemi évek alatt, nagymértékben befolyásolják mind a román közösséghez, mind a román nyelvhez való viszonyulásukat. Mondhatni minden interjú során felbukkant, hogy alanyaim meglátása szerint (is) elképzelhetetlen az élet, legyen szó az egyetemi évekről vagy (számukra) a későbbiekben a munkavégzés lehetőségéről, amennyiben nem vállalják, hogy ezt románul kell megvalósítani:

„Ahogy egy teljesen magyar környezetből felkerülsz egy román környezetbe, akkor nyilván keresed a hozzád hasonlót, s azokkal tartasz össze, azért is, mert kevesen vagyunk. Ha nem is tudatosan, de így van. Meg amúgy is, mi ilyen nagyon magyar környezetben nővünk fel, s szükség van arra, hogy tudjad, hogy ha kilépsz onnan, máshol mi vár: hogy felkapják az emberek a fejüket arra, adott esetben, hogy magyar a neved. Megvan másban ez a nacionalizmus...”⁵

Ebben az esetben azonban hátrányban érzik magukat, felbukkannak bennük nemzeti kisebbségükből fakadó negatív élmények, amelyekkel legtöbbször kolozsvári éveik alatt találkoztak. Az idevágó beszámolók sokaságából is kikövetkeztethető, hogy ez a téma – a román közösséggel való mindennapi kapcsolat, így a román nyelv használata is – szerves részét képezi az erdélyi magyar fiatalok életének, és legyen szó az egyetemükről, a barátaikról (azok kiválasztásáról), a társadalmi élet különféle területeiről, mindenképpen felbukkan. Elsősorban azt élik meg negatívumként, hogy nemzeti identitásuk tisztelete nem egyértelmű más közösségek számára, és valószínűleg a román nyelvtudás megfelelő foka is azért élvez ekkora prioritást életükben, mert bizonyítani szeretnék a többségben lévő csoportok számára,

hogy ők maguk is fontos részét képezik a körülöttük zajló folyamatoknak.

Ehhez a ponthoz kapcsolódik továbbá a Kolozsváron való munkavállalás lehetősége, gondolata is. Bár interjúalanyaim többsége belátja, kecsesetöbbség a kolozsvári szakmai érvényesülés lehetősége, két fontos érték mégis szembeszegül ezzel az elképzeléssel: egyrészt úgy érzik, szülőföldjükért, azon régió fejlődéséért felelősek, és céljaik közt szerepel annak a zónának a fejlesztése. Másrészt ezt a döntést a biztonság és a kényelem is meghatározza: olyan emberekkel dolgoznának együtt a jövőben, akikkel ismerik egymást, egy nyelvet beszélnek, egyazon környezetből származnak.

„Nem tudom, hogy miből kifolyólag, de magyar környezetben képzelem el a munkám. Főleg, mert kényelmesebb, és jobban felszabadít. Ezt én így vettem észre. Például egy irodában hogy beszélgetnék a munkatársakkal itt Kolozsváron, ha nem magyarok?... Mondjuk, majdnem mindennap hallunk a tévében az autonómiáról, én nem tudom elképzelni, hogy ott vagytok egy irodában egy román társaságban. Ők, tegyük fel, megbeszélnek egymás közt erről a dolgokat, és akkor ott vagytok én... És akkor mi lesz?”⁶

Valójában az anyanyelven való munkavégzés iránti vágy szoros összefüggésben van a szülőföldön való letelepedés és érvényesülés vágyával. Azok a döntések és választások, amelyek ezt létrehozzák, sokszor nem tudatosak. Társadalmi kapcsolatok vezénylik: az, hogy olyan közösséget és magyar intézményeket válasszanak, ahol az egyének közös anyanyelvükön, magyarul beszélnek, nem valamiféle tudatos nemzeti identitásbeli vagy politikai, hanem mindennapi életükre vonatkozó döntés.⁷ Az ezen az alapon való döntés megszületése az, ami miatt annyira szilárd meggyőződéssé kovácsolódik a fiataloknál, hogy Kolozsvár egy állomás számukra, mely szellemi épülésüket nagyban előmozdítja, de nem válik – hosszú távon – mindennapi életük részévé.

A harmadik – és egyben utolsó – általában meghatározott elem: a magyar nyelv és kultúra átadásához megfelelő szintér kiválasztása. Ez az a pont, amelynél a mélyinterjúban elhangzott beszélők jelentős hányada ugyanakkora jelentőséget tulajdonít Kolozsvárnak, mint az alanyok szülővárosának. A megkérdezett fiatalok számára az értékek átadása, a következő generációkban való tudatosítása kifejezett igényként fogalmazódik meg. Meglátásuk szerint ehhez egyaránt fontosak a szülőföldön, anyanyelvi közegben megélt mindennapok és a Kolozsvár által nyújtott történelmi és kulturális élet megismerése, megélése.

„Udvarhely ilyen szempontból is mintaértékű. Vannak múzeumok, kápolnák és az elmúlt hat évben vagy három szobrot, műemléket is építettek. Például ha egy idegennek vagy majd a gyerekeknek meg akarom mutatni a magyar történelmet vagy a város történelmét, akkor ezekre az ilyen helyek jó lehetőségek: elmagyarázod neki, hogy ki Csaba királyfi, elviszed múzeumba, a városi könyvtárba, megmutatod neki Tomcsa Sándor és Orbán Balázs szobrát. Sok ilyesmire van ott lehetőség.”⁸

Függetlenül az olyan változó tényezőktől, mint a székelyföldi fiatalok itt eltöltött életszakaszának hossza vagy milyensége, a kolozsvári élet hagyatéka a későbbiekben is fellelhető a fiatalok közösség attitűdjében, világszemléletében: interjúalanyaim többsége hangsúlyozta, hogy biztos benne, gyermekeit egy toleránsabb szemléletmódban fogja nevelni; tudatosan tenni akar azért, hogy az etnikai hovatartozás kérdése ne negatív élményeket és intoleráns reakciókat váltson ki belőlük vagy román anyanyelvű kortársaikból. Hasonlóan jelentős értéként fogalmazható meg a kontinuitás iránti igény: a kutatásom alatt megkérdezett székelyföldi fiatalok többsége úgy véli, Kolozsvár és a kolozsvári (kulturális) élet megismerése olyan életszakasz, melyet gyermekeiknek is meg kell élniük.

Kovács Zsuzsanna

■ **JEGYZETEK**

1. Mielőtt Kolozsvárra költöztek volna az egyetemi évekre, a megkérdezettek a következő városokban éltek: Csíkszereda, Székelyudvarhely, Kézdivásárhely, Marosvásárhely, Sepsiszentgyörgy, illetve e települések vonzáskörében.
2. Részlet egy 24 éves székelyudvarhelyi, Kolozsváron tanuló egyetemi hallgatóval készült mélyinterjúból.
3. Részlet egy 23 éves kézdivásárhelyi, Kolozsváron tanuló egyetemi hallgatóval készült mélyinterjúból.
4. Részlet egy 23 éves sepsiszentgyörgyi, Kolozsváron tanuló egyetemi hallgatóval készült mélyinterjúból.
5. Részlet egy 22 éves csíkszeredai, Kolozsváron tanuló egyetemi hallgatóval készült mélyinterjúból.
6. Részlet egy 22 éves kézdivásárhelyi, Kolozsváron tanuló egyetemi hallgatóval készült mélyinterjúból.
7. Lásd Rogers Brubaker: *Nationalist Politics and Everyday Ethnicity in a Transylvanian Town.*, Princeton University Press, New Jersey, 2006.
8. Részlet egy 22 éves csíkszeredai, Kolozsváron tanuló egyetemi hallgatóval készült mélyinterjúból.

